

P r i n o s i

UDK: 262.5 (450 Vatikan) : 929 Franić, F.
Primljeno 1/2000

PRILOG I UDIO BISKUPA FRANE FRANIĆA KONCILSKOJ RASPRAVI O EPISKOPATU

Ratko Perić, Mostar

U dvotisućljetnoj povijesti kršćanstva, od Prvoga nicejskoga, 325. godine, do Drugoga vatikanskoga, 1962.-1965., održan je 21 ekumenski koncil Katoličke crkve. Pomislit ćeš da je u svakom stoljeću bio po jedan koncil. Nije. Ponekad su prošla po tri stoljeća, i ne bijaše nijednoga koncila; a ponekad bijahu po tri koncila u jednome stoljeću. Ovisno o crkvenim rasprama i raspravama i o stvarnim mogućnostima i potrebama.

Na posljednjem koncilu sudjelovalo je 25 hrvatskih biskupa i apostolskih administratora, praktično s cijeloga područja tadašnje Jugoslavije, osim Slovenije. Njihov je udio na Koncilu neujednačen, pa je tako raznolika i njihova jeka. Bilo je biskupa koji su održali samo jedan govor ili predali napisani intervent, a bilo ih je koji su češće nastupali; tako je zagrebački nadbiskup Franjo Šeper nastupio 24 puta. Svoje intervente, usmene i napismeno predane, njih 18 splitski je biskup, sada nadbiskup u miru, mons. dr. Frane Franić objavio s komentarima u svojoj opsežnoj knjizi *Crkva, stup istine*.¹

Molio bih da se ova moja *Nota praevia* ili Prethodna napomena ne shvati incidentno, nego crkveno odgovorno, kako je i napisana. Naime u *Predgovoru* autor Franić (str. 15) opisuje vrijeme pisanja svoga djela: "Čitavu sam knjigu zamislio i napisao u vrijeme moje biskupske mirovine, od 1989. do, evo, 1997. Radio sam polagano, uz mnoge prekide zbog svoje aktivnosti i velike zauzetosti za prikupljanje

¹ Frane Franić, *Crkva, stup istine. Uspomene na moje doktrinalne djelatnosti u II. vaticanskom saboru*, Književni krug, Split, 1998., 735 str.

materijalne pomoći najviše u Italiji, kod braće i sestara volontera iz molitvenih skupina Kraljice Mira, koja se ukazuje u Međugorju, i u SAD-u, gdje sam na poziv spomenutih molitvenih skupina Kraljice Mira 1990. i 1991. propovijedao o Gospinim porukama od Washingtona do Miamijsa, a u Italiji od Torina do Pescare." Ako se čitatelj neće nimalo zgranuti zbog Nadbiskupove tvrdnje o Kraljici mira, "koja se ukazuje u Međugorju" (u francuskom je prijevodu to stavljeno u zagradu, str. 26), i o navodnim "Gospinim porukama", slično mogu očekivati da se slušatelji neće začuditi ako i ja, odgovorno, kao mjesni biskup u ovoj biskupiji, ustvrdim Franiću suprotno, tj. ono što su svi naši biskupi ustvrdili iste te 1991. godine, 10. travnja, u Zadru: "Na temelju dosadašnjeg istraživanja ne može se ustvrditi da se radi o nadnaravnim ukazanjima i objavama." Zato mi se čini da ovakva rečenica nije trebala ući, pa ni u Predgovor, u ovakvu knjigu, s naslovom: *Crkva, stup istine!* Nadbiskup je Franić vjerojatno čuo kao i ja - ako je vjerovati glasinama - kako se u trećoj fatimskoj "tajni" govori o vremenima u kojima će biskup polemizirati s biskupom, a kardinal s kardinalom. Nezgodno je ako su ta vremena počela u Mostaru, koji je ionako pun domaćih i međunarodnih afera i polemika!

Uvod u knjigu napisao je isusovac dr. Rudolf Brajičić (str. 29-38), koji ističe da je Franić "kao dugogodišnji profesor dogmatike, posebno ekleziologije, svojim interventima živo utjecao na shvaćanje službe papinstva i biskupskog kolegijaliteta te radio na sprječavanju mogućih krivih tumačenja koncilskoga teksta o tom problemu" (str. 34).

Mene je u ovom prezentiranju zapao udio da rekнем koju o Nadbiskupovim interventima o episkopatu pod trostrukim vidom: kao božanskoj ustanovi, o sakramentalnosti i o Biskupskom kolegiju u odnosu na Papino prvenstvo. U biti, radi se o četiri Franićeva nastupa, od njih 18. U svom osvrtu navodim stranice iz knjige prema hrvatskom tekstu.

Tri su se problema ispriječila pred saborske oce u vezi s biskupstvom:

Prvi: je li biskupstvo božanskoga porijekla i prava? Je li to struktura u Crkvi, kao što je redovništvo, đakoniat itd., ili je to struktura Crkve, ustanova koju je Krist Gospodin, po Očevoj volji, povijesno i božanski utemeljio?

Drugi: je li biskupstvo sakrament, pa prema tome punina sakramenta jednoga svetoga reda, s temeljnim biljegom, ili je biskup samo uhodanom i izborenom crkvenom vlašću, odnosno samo jurisdikcijski iznad svećenika, s kojim inače ima istovjetan sakrament reda? Prima li biskup posvećenjem izvorni sakrament Reda ili je on po crkvenoj vlasti samo malo prečasniji gospodin od velečasnog gospodina župnika?

Treći problem: kakav je odnos između Papina prvenstva u upravi Crkve i Papine nezabludivosti u učenju i Biskupskoga zbora? Je li subjekt vlasti u Crkvi sam Papa bez obzira, pa i protiv svih biskupa, ili je subjekt te vlasti također Biskupski zbor s Papom na čelu?

Oko ta tri problema ukrštavala su se na Koncilu teološka koplja s obzirom na episkopat, ponajprije u Doktrinarnoj komisiji koja se sastojala od 30-ak članova, a potom i u koncilskoj dvorani. Po Franićevoj procjeni omjer većine i manjine u toj Komisiji bio je 2:1, odnosno 20:10 (str. 243). Ovdje uspoređujemo Franićev teološki udio - prema njegovoj knjizi - i koncilski završni obvezatni tekst - prema službenim dokumentima s obzirom na sva ta tri pitanja.

I. BISKUPSTVO JE BOŽANSKOGA PRAVA I PORIJEKLA

U *prvom* intervenciju, pisanom, 9. rujna 1959.² i poslanom Pretpripravnoj komisiji najavljenoga Ekumenskog sabora, u točki 2, Franić predlaže da se raspravlja o izradbi "dogmatske definicije protiv zabluda nekih modernih teologa, u kojoj bi se definiralo i ustvrdilo da je biskupska vlast potekla od božanskoga prava, a ne samo od crkvenoga (*a iure divino, non solum ecclesiastico*), i da su biskupi po božanskom pravu iznad svećenika" (str. 53).

Odjek: Koncil je potvrdio nauku ne dogmatsko-definicijski, nego rječnikom Svetoga pisma (*Mt 28, 20; Dj 20, 28; Lk 10, 16*) i Crkvene predaje, te jasno iznio 1964. u dogmatskoj konstituciji o Crkvi: "Sveti Sabor uči da su biskupi po božanskoj ustanovi (*ex divina institutione*) došli na mjesto Apostola kao pastiri Crkve, i tko njih sluša, sluša Krista, a tko njih prezire, prezire Krista i Onoga koji je Krista poslao" (*LG, 20*). U dekretu o biskupima također se ističe "da je apostolsku službu biskupa ustanovio Isus Krist" (*CD, 20*).

Ovdje je dakle jasan prijedlog biskupa Franića da se biskupstvo definira kao ustanova božanskoga prava, ali je jasan odgovor i Koncila s obzirom na božansko podrijetlo biskupstva, i bez obzira na samu definiciju.

II. BISKUPSTVO KAO SAKRAMENT

Četiri su Franićeva interventa uoči i na Koncilu s tim u vezi.

Prvi je u spomenutom odgovoru Pretpripravnoj komisiji 1959., t. 3, gdje predlaže da se bolje protumači "biskupska vlast i red i tako

² F. Franić u svojoj knjizi, str. 180., piše, vjerojatno zabunom, da je taj prijedlog predao 3. rujna 1959.

potvrdi biskupski auktoritet" (str. 53). Pod "biskupskim redom" Franić razumije sakramentalnost. Dok u komentaru govori da je tražio definiciju sakramentalnosti (str. 182), u izvornom tekstu izričito je tražio da se to bolje protumači, i tako biskupski auktoritet potvrdi - *melius explicare* i *confirmare* (str. 53).

Drugi Franićev intervent, također pisani, nije predan Tajništvu Koncila, nego Pripravnoj teološkoj komisiji, 26. rujna 1961. (str. 169-175). Tu biskup-teolog piše da je biskupstvo, ako se svodi na svećeništvo, bez ikakve dvojbe sakrament. Ali, ako se luči od svećeništva, o njegovoj se sakramentalnosti teolozi razilaze. Jedni misle da jest sakrament, drugi da nije. Franić misli da biskupstvo jest sakrament različit od svećeništva, i da je to teološko mišljenje "čvrsto ukorijenjeno u kršćanskoj predaji, koja je snažno oslonjena na Sveto pismo". Stoga smatra "da se bez ičije potvrde može pristupiti definiciji toga mišljenja, ako se saborski oci s time slože" (str. 169). Za svoj prijedlog Franić, za biskupe zaređene sakramentom različitim od svećeničkoga, donosi liturgijske dokaze, svetootačke potvrde, primjer zaređivanja laika za biskupe bez obzira na svećeništvo, i konačno nauku suvremenih rimskih prvosvećenika, napose pape Pija XII. iz 1947. Dosljedno tomu, Franić piše: "Biskupstvo je sakrament, i zbog toga mora biti božanskoga podrijetla" (str. 175). *Episcopatus enim est Sacramentum, ideoque originis divinae esse oportet* (str. 174).

Treći intervent, kronološki gledan, jest izgovoreni tekst 29. studenoga 1963. (str. 235. i 389) u osvrtu na treće poglavlje Nacrta dekreta o ekumenizmu. Franić veli da "treba istaknuti biskupske službe u Crkvi, pokazati uistinu da je katolički biskup prije svega posvetitelj, veliki svećenik, propovjednik riječi Božje i zatim isto tako crkveni upravitelj" (str. 391, t. 4).

Međutim četvrti intervent donosi najviše zabune čitatelju i proučavatelju teksta koncilskoga oca Franića.

1. Kronološki praćeno, to je četvrti, a ne treći intervent, kako autor u knjizi navodi, vjerojatno zabunom jer je napisao da je održan 21. rujna 1963.³ (str. 184). Održan je točno godinu dana kasnije, 21. rujna 1964., kako stoji na nekoliko mjesta (str. 217. i 229.) i u komentaru (str. 237., 238. i 313). Nisam primijetio ispravak u Dopunama, iz 1998.

2. Teološki gledano, taj je tekst nekako i kontradiktoran i kontroverzan. I sam je Franić dao priliku i za jedno i za drugo.

³ U knjizi, str. 193 - u francuskom prijevodu - još je zamršenije, jer je treći i četvrti intervent stavljen pod "treći" i pod datum "29 novembre 1963" (str.193).

Naime, kad je već prilično odmaknuo u svome hodu, Koncil je stavio svoj Nacrt o Crkvi pred saborske oce na glasovanje. U predloženom tekstu navodi se tvrdnja: "Sveti sabor naučava da se biskupskim posvećenjem podjeljuje punina sakramenta svetog Reda" (LG 21). Jedan je broj sabornika smatrao da tu rečenicu o sakramentalnosti biskupstva treba izostaviti jer teološki još nije bila doumljena. S tim se ispuštanjem osobito slagala manjina Doktrinarne komisije, u kojoj je bio i biskup Franić. On je prihvatio da 21. rujna 1964. (str. 313) govori po mandatu Predsjedništva Komisije za koordinaciju rada Sabora i uzoritih moderatora Sabora (str. 217-229), odnosno "u ime manjine Doktrinarne komisije" (str. 185) u tzv. Drugoj relaciji. Iznio je mišljenje manjine, tvrdeći: "Tim ocima se ne čini razboritim da se sakramentalnost biskupstva definira ili deklarira, jer pitanje nije sazrelo za rješavanje dok postoje kontroverzije" (str. 217).

Eh, sad počinju nevolje i protuslovlja: Franić u svome komentaru toga svoga nastupa u ime te manjine Doktrinarne komisije, trideset godina kasnije, 1994., bilježi da se s mišljenjem te manjine Doktrinarne komisije nije slagao, a u njezino je ime govorio. Tako je sam, možda "previše naivan" u tom slučaju, kako sam za sebe veli (str. 185), odnosno "iz osjećaja bratske ljubavi i poštovanja svačijeg mišljenja u Saboru" (str. 235) zastupao mišljenje onih među kojima je stajao, a uz koje nije pristajao. Tako je dao priliku novinarima da se zamrse i da ga svrstaju među protivnike sakramentalnosti biskupstva.

Lako to što su se novinari zabunili i skliznuli na tako sklisku terenu, pogotovo kad novinari nisu dobri klizači. Nego su se okliznuli listom i svi koncilski tumači i ocjenitelji toga teksta i interventa. A svima je njima biskup Franić dao odličnu šansu da ga svrstaju među "konzervativce" (str. 313).

Naime, on u svome službenom latinskom tekstu koji je na Koncilu u ime manjine izgovorio i predao Tajništvu Koncila,⁴ nigdje nijednom riječju ne spominje da se on jasno distancira od onih otaca kojima se nije činilo razboritim da se biskupska sakramentalnost definira i deklarira dok postoje teološke kontroverzije.

Nema toga ni u službenim notama koje donose dopune koje su izrečene *In oratione*, u govoru, da bi to Franić na Koncilu improvizirano umetnuo u svoj govor. I tu imaju pravo svi komentatori Koncila gledajući na službene koncilске tekstove.

⁴ *Acta synodalia sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*, Periodus. III, 2, pp. 193-201.

Tako je nad/biskup Franić takvim svojim pristupom ostavio ne samo novinarima moguću zabunu nego i službenim kroničarima i teološkim kritičarima i komentatorima Koncila, kao što su isusovci G. Caprile⁵ i naš R. Brajčić.⁶ Brajčić, na primjer, u svome komentaru navodi: "Biskup Franić iznosio je razloge proti predloženog teksta", ne upozoravajući nigdje da bi se Franić od toga distancirao. Prema koncilskom tekstu nije to Brajčić mogao ni napisati. A u svome Uvodu u ovu knjigu, isti p. Brajčić jednostavno je Franićeve intervente s obzirom na sakramentalnost episkopata izbjegao i spomenuti. Možda zbog očitih nejasnoća.

Franić u latinskom izdanju svojih intervenata 1997. unosi u latinski službeni tekst "*quorum tamen opinioni non adhaereo*", a u hrvatskom prijevodu donosi cijelu proširenu odvojenu rečenicu: "Ja međutim to mišljenje otaca u Saboru ne dijelim nego pristajem uz tekst Nacrta" (str. 217). Te latinske fraze u latinskom originalu vatikanskom,⁷ ni *in textu scripto* ni *in oratione*, jednostavno nema. Zvuči kao naknadno interpoliranje, dodavanje. Čini mi se da takav pristup ne samo da nije znanstven ni teološki dopustiv nego ni popularno preporučljiv, jer se mogao drukčije označiti, bilješkom ispod teksta, da je na Koncilu eventualno izgovoren, kao što to on tvrdi u svome komentaru: "Primjećujem da sam pri čitanju toga dijela dodavao riječi kojih nije bilo u tekstu" (s. 184). Ako je nešto izgovorio, onda je to morao i predati Koncilu. Ako je predao, to je i objavljeno. A ono što je objavljeno, to je i službeno. A u tome službenome nema ovoga što Franić tvrdi. Dapače, Franićev splitski objavljeni tekst ne slaže se u svemu s vatikanskim službenim. Mogu donijeti sve pojedinosti ako treba. Franić ipak tvrdi da se u knjizi nalaze "u autentičnu obliku svi moji interventi" (str. 7).

Odjek: Koncil je jasno i nedvojbeno iznio crkvenu nauku: "*Sveti Sabor pak uči da se biskupskim posvećenjem dijeli punina sakramenta Reda, koja se i liturgijskim običajem Crkve i glasom svetih otaca zove najviše svećeništvo, vrhunac svete službe*" (LG, 21). Biskupima pripada vlast da po sakramentu Reda uzimlju ne samo svoje pomoćnike svećenike u službu nego i "*nove izabranike u biskupski zbor*" (*ondje*). Ta je nauka sasvim mirno usvojena.

Franić u svom komentaru na taj tekst o sakramentalnosti, uz očitu radost što je Koncil donio nauku o sakramentalnosti biskupskoga reda, naglašava i svoju žalost što "Sabor nije donio definiciju"

⁵ G. Caprile, *Il Concilio Vaticano II.*, Voll. I-C. Edizioni "La Civiltà Cattolica", Roma, vol. IV, s. 101.

⁶ R. Brajčić, *Dogmatska konstitucija o Crkvi*, I, Zagreb, 1977., str. 68.

⁷ *Acta synodalia*..., p. 193.

kako je on tražio (str. 185). Valja priznati da je on tu definiciju tražio samo u pismu Pripravnoj teološkoj komisiji, 26. rujna 1961. (str. 169), kao što je rečeno, a ne pred saborskim ocima.

Međutim, u cijeloj ovoj zavrzlami, i kronološkoj i teološkoj, ovdje treba jasno reći da ne bi nikako trebalo sumnjati da je Franić imalo dvojio u sakramentalnost biskupstva, i da ga je zaista branio, i prije Koncila i na Koncilu i poslije Koncila. Ali je, prihvaćajući igru da govori u ime manjine, s kojom se inače u toj točki nije slagao, očito dopustio da se i drugi poigraju s njime pa da prenose i komentiraju onako kao što je Franić na Koncilu napisao i izgovorio prema službenim dokumentima iz 1964., a ne prema naknadnim bilješkama iz 1994. godine. Nedosljednosti imaju svoju cijenu!

III. PAPINO CJELOVITO PRVENSTVO I BISKUPSKI ZBOR ILI KOLEGIJ

Što je posrijedi? I. vatikanski koncil (1869.-1870.) definirao je dvije dogme o Papi: Papino prvenstvo ili primat vlasti, i Papinu nezabludivost ili infalibilitet nauke. Papa je dakle vrhovni, izravni, potpuni subjekt vlasti u cijeloj Katoličkoj Crkvi. I o tome nema više spora ni prigovora. Ali je tijekom vremena nadošlo novo pitanje. Kakvu onda ulogu u upravljanju Crkvom i u nezabludivu kolegijalnu naučavanju u Crkvi ima Biskupski kolegij kao cjelina, s Papom i pod Papom? Jesu li biskupi samo Papini opunomoćenci po biskupijama? Djeluju li oni u ime Kristovo ili ime Petrovo/Papino? Drugim riječima: ako su biskupi apostolski nasljednici, a jesu, prema tomu božanskoga su prava; i ako imaju puninu sakramenta svetog reda, a imaju; i ako je i njihovu Biskupskom zboru kao nasljedniku Apostolskoga zbora Isus dao službu vezanja i odrješivanja (Mt 18,18), a dao je; kakav je onda odnos Biskupskog kolegija prema Papi na području uprave i nauke? Jesu li i oni subjekt te vrhovne vlasti i ako jesu, u kojem smislu jesu?

Da još malo zafitiljimo: Kad se jedan svećenik redi za biskupa, prima li on od Krista zajedno sa sakramentom posvećivanja također i jurisdikciju ili vlast upravljanja biskupijom, odnosno prima li Biskupski zbor kao cjelina jurisdikciju upravljanja nad cijelom Crkvom ili tu jurisdikciju prima samo od Pape? Ili sam pojam jurisdikcije treba razjašnjavati?

Hajdemo još korak dalje: Ako se u samom biskupskom ređenju dobiva ne samo sakrament nego i jurisdikcija, kako se općenito u predaji naučavalo, dobiva li se aktivna i direktna, za samo vršenje službe, ili se dobiva samo pasivna, prikladna, a nadolazi joj Papina potvrda, određenje za neku biskupiju, uvođenje u Biskupski zbor, u

zajedništvo biskupa? Eto to je bio pravi problem, i s tim u vezi trebao je Koncil donijeti odlučnu riječ.

Nacrt. U Nacrtu bio je predložen ovaj tekst: "*Biskupsko posvećenje daje sa službom posvećivanja također službu poučavanja i vladanja, koje se ipak po svojoj naravi mogu izvršavati samo u hijerarhijskoj zajednici s Glavom i članovima Kolegija*" (LG 21). Za to je navedeno više dokaza iz Predaje.

Iz Franićeve *Relacije u ime manjine*. Neki su tumačili da se u tom slučaju jurisdikcija treba lučiti od samoga vršenja jurisdikcije. Franić to mišljenje naziva pogrešnim (str. 223).

Nacrt dakle razlikuje jurisdikciju i njezino izvršavanje i veli da Biskupski zbor ima habitualno i na stalan način, pa stoga i izvan Sabora, općenitu jurisdikciju nad cijelom Crkvom, ali da rimski prvosvećenik može spriječiti izvršavanje te najviše vlasti (str. 227). Međutim, mnogim se ocima čini da ta tvrdnja nije utemeljena. I navode se razlozi (str. 227). "Stoga su neki oci izložili mišljenje po kojemu se u biskupskom posvećenju izravno od Krista, zajedno s puninom svećeničkog reda, prima neka prikladnost ili pasivna, ne aktivna, moć za svetu jurisdikciju. Tome se mišljenju ponizno pridružujem" (*Quam opinionem humiliter sequor* - lat. 226), veli saborski otac Franić (hrv. 227). No, te posljednje rečenice nema u službenom vatikanskom izdanju, ni u napisanu tekstu, ni u bilješkama kako je izgovoreno. Postoji samo u splitskom izdanju 1998. i u hrvatskom prijevodu. Sličan problem kao i maloprije.

Autor zbunjuje pažljivijega čitatelja koji uočava da se Franić u današnjem komentaru toga koncilskoga teksta ne slaže sa svojim tekstom na Saboru. Na Saboru je rekao i napisao: da se u biskupskom ređenju prima "pasivna, ne aktivna, moć" (str. 227), dok u komentaru danas tumači: "Neki su, naime, oci iz manjine mislili da je moć koju biskupi dobivaju samo pasivna moć - moć poslušna, dok su drugi (među njima i ja) mislili kako biskupi ređenjem dobivaju aktivnu moć" (str. 238). Isto ponavlja malo kasnije, da je kao profesor dogmatike u Splitu naučavao "da se u biskupskom posvećenju prima *potentia activa* - aktivna moć u upravljanju čitavom Crkvom" (str. 242). Ili je to proturječje, ili je to višeznačje? Znam da tu ima još subdistinkcija, ali ne ulazimo u to. Biskup Franić za se i za svoje kolege u manjini kaže: "Uzdali smo se, možda previše i možda pomalo naivno, u Duha Svetoga, a da prije nismo učinili, sa svoje strane, koliko smo mogli učiniti" (str. 240).

Dvije note. Svu raspravu na Koncilu o tome pitanju razriješile su dvije *note*: *Nota praevia* i *Nota bene*. *Nota praevia*, za koju je zaslužan i Franić što se pojavila, pročitana je prije ispitivanja

preinaka, a iznesena je na Koncilu 16. studenoga 1964. po naredbi više, tj. Papine vlasti. U toj se *Noti* razjašnjava, s obzirom na naš slučaj: da se u biskupskom ređenju daju ontološki ili bitno tri službe (*tri munera*), ne tri vlasti da se izbjegne dvoznačje riječi *potestas*, i to službe posvećivanja, poučavanja i upravljanja. Ali da bi te službe bile funkcionalne i u biskupiji i u Biskupskom zboru, *potestates*, mora nadoći *determinatio juridica*, kanonsko određenje ili poslanje od hijerarhijske vlasti, konkretno od Pape. Biskupski je zbor također subjekt vrhovne vlasti, i kad je raspršen po svijetu i kad je skupljen na Koncilu, ali u oba slučaja samo *cum Petro et sub Petro*, još točnije *consentiente Capite*.

U *Nota bene* nije se ulazilo u problematiku kako tu vlast ili jurisdikciju dobivaju biskupi, na primjer episkopi Pravoslavne crkve, koji su izvan punoga zajedništva s Katoličkom crkvom.

Zaključak

Mons. Franić jest ne samo koncilski otac nego i koncilski borac. Ponekad se borio odlučno i nepopustljivo, ponekad na krivome mjestu i za interese drugih, a da se sam s time nije slagao te je primoran braniti se nakon odigrane utakmice.

Moja glavna primjedba na ovu knjigu jest u tome što autor nije donio i usporedio svoje ovdje objavljene intervjue i govore sa svojim već objelodanjenim tekstovima u službenim vatikanskim izdanjima. A razlika ima i nemalo i nemalih. Franić, koji je svoje intervjue "izgovorio na Saboru i onda ih Saboru predao" (str. 7), trideset godina kasnije ispravlja, unoseći pojedine riječi svoga neslaganja, što je po sebi nedopustivo, i prenosi ih slobodnim prijevodom na hrvatski. Ne može se splitski tekst nazivati "autentičnim" (str. 7), mimo teksta koji je službeno izgovoren, službeno predan na Koncilu i službeno objavljen u Vatikanu. Pred nama su sada dva teksta, i vjerujem da će se onaj vatikanski više uvažavati, a ovaj splitski više kritizirati.

Moja pohvala ovoj knjizi jest u tome što je autor svoje stanje mirovanja pretvorio u stanje pisanja svojih najznačajnijih uspomena, onih s Koncila, gdje je svojim pastoralnim i teološkim prilogom, bez sumnje, pridonio i rastu domaće Crkve i dobru opće Crkve, možda više nego bilo koji naš hrvatski biskup. Na tome mu osobita hvala i pratio ga obilan blagoslov Presvetoga Trojstva!